

Szerkesztőség:

VII. ker., Rottenbiller-
utca 5/a szám.

Kiadóhivatal:

VII. ker., Wesselényi-
utca 31. szám.

MAGYAR KRITIKA

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

A „Magyar Kritika”

előfizetési ára:

Egy év — 5 ft.
Félév — 2 ft 50 kr.
Három hónap — 1 ft 25 kr.

Hirdetéseket

felvenn a kiadóhivatal.

Felelős szerkesztő: Benedek Elek. — Kiadja: a szerkesztő- és kiadó-bizottság.

A zsemle, B. E.

Aktuális és vasárnapi költészet. Somogyi Gyula.

Alexánder Bernát. A művészet: — I. —

Rákosi Viktor. Polgárháború: László Béla.

Koroda Pál. Lira: L. H.

Werner Gyula. Megvirrad még valaha: Morvay
Gyula.

Sebestyén Károly. Görög gondolkodás kezdetei:

23—25.

Kélli-Korányi. Belgyógyászat kézikönyve: Juba
Adolf dr.

Mezősi Vilmos. Weidling Vilmos: P. L.

Mihoffer Sándor. A magyar búza minősége:
Rombay Dező.

Simkó József. Forradalom a művészetben: — I. —

A Magyar Nemzet Történetének VI. kötetéről,
Angyal Dávid, Szalay László.

Irodalmi hírek.

Polyókratok.

Megjelent könyvek.

A zsemle.

Örömmel látom, hogy Gyulai Pálnak, a Kisfaludy-társaság tiszteletre méltó elnökének, a *Magyar Kritika*-éval egyező a véleménye a napisajtó tárcá-elbeszéléseiről. Ugyanazokat a hurokat pengeti, természetesen, több erővel, mint én a *Magyar Kritika* 5. számában. Én irodalmi rabló gazdaságnak neveztem a mai állapotot, az apró tárcá-elbeszélések beteges divatját, melynek előbb-utóbb csőd lesz a vége, de, őszintén beszélve, akkor sem volt orvosságom a betegség gyógyítására s most sincs. Ismerem a betegséget, ismerem az okát is, orvosszert azonban nem tudok rá azon a sokat emlegetett időn kívül, melylyel az oly betegeket szokták vigasztalni, akin az orvosi tudomány nem segít, de segíthet az idő. Ám Gyulai Pál, a mi öreg doktorunk, ki abban is hasonlít az öreg doktorokhoz, hogy komoly szükség esetén nem nagyon válogatós a szavakban, nemcsak a betegséget ismeri, de gyógyszerert is ajánl.

A mit az apró tárcá-elbeszélésekről a Kisfaludy-társaság elnöki székéből mondott, nincs egyetlen szó, melyet alá ne íránk, elfogadván a szellemes meghatározást is: »A tárcá-elbeszélés oly mű, melynek terjedelme meg van szabva, mint a zsemlének, sem nagyobb, sem kisebb nem lehet néhány hasábnál, a szerint mint a lap kisebb vagy nagyobb terjedelmű.«

Más kérdés, hogy az általa ajánlott gyógyszerektől remélhetjük-e a betegség meggyógyítását. »E kórságnak — mondja Gyulai — két gyógyszere van: egyik, ha a szerkesztők több tekintettel viseltetnek az irodalom iránt, másik, ha az írókban több az önérték, vagy ha úgy tetszik: a büszkeség. Mindkét gyógyszer magában is használ, de együtt, természetesen, még hatásosabb.«

Mondjuk ki nyíltan: semmi kilátás arra, hogy sem a szerkesztők, sem az írók Gyulai Pál gyógyszerét használják. A szerkesztők nem használhatják: lehetetlenné teszi ezt az a verseny, mely különösen tíz év óta a napilapok közt, azt mondhatnám, életre-halálra folyik. Az írók sem használhatják: mert akit végzete arra utal, hogy tolla után éljen, még ha oly nagy tehetségű író is, fájó szívvel bár, kénytelen a szerkesztők ízléséhez alkalmaz-

kodni. Kérdés azonban, hogy valóképpen a szerkesztők ízlése-e a — zsemle? Kérdés, hogy nincs-e szerkesztőink közt akárhány, ki vizes zsemle helyett szívesen adna tejes kalácsot a fogyasztó közönségnek, de minek adjon, mikor látja, hogy ez sem ad, az sem ad, s mikor a vizes zsemlének nagyobb a közönsége, mint a tejes kalácsnak? A magyarázat igen egyszerű: a két krajcáros vizes zsemle elfogy egy csésze kávé mellett, ellenben a tejes kalács azon frissében igen jó, de (több napra való kalácsról beszélek) másod, harmad, negyednap már mind kevésbé élvezhető, köznapí nyelven beszélve: rajtunk szárad. Az újságolvasó az újságban egy napra való zsemlet keres s ez nem volna baj, ha ugyanez a közönség nem elégednék meg a zsemlével s keresné a tejes kalácsot — nem az újságban, hanem egyebütt. De nem keresi. Jól lakik a napilapok zsemléjével.

»A napilapok szerkesztőinek — mondja tovább Gyulai — meg kellene gondolniok, hogy a tárcá-elbeszélések erőszakolása — rontása az irodalomnak. A tárcát meg lehet tölteni egyébbel is, mint azt a külföldi lapok példája mutatja. A tudomány, irodalom, művészet és társadalom köréből irt vonzó tárcák inkább érdekelnék a közönséget, mint a török-szakad tárcá-elbeszélések. A néhány számra terjedő beszélytől sem kellene annyira visszariadniok. Napisajtónk örömmel emlegeti, hogy már belé olvadt az egész irodalom. Még talán nem és ne is adja az Isten. De ha a beleolvasztás a céljuk, még inkább kötelességök az irodalmi szempontok figyelembe vétele.«

Magam is azt vallom, hogy a török-szakad tárcá-elbeszélések mellett elfogadna a közönség a tudomány, irodalom stb. köréből vett vonzó tárcákat is — el is fogadja, adnak is néha: de nem fogad el több számra terjedő novellát a »török-szakad« egy számra való tárcák helyett. Ezen már túl vagyunk. Ellenben fölmerül a kérdés: van-e a sajtó abban a helyzetben, hogy az apró tárcákon kívül novellákat is közöljön? Van-e a sajtó abban a helyzetben, hogy regényt és novellákat nemcsak közöljön, de meg is fizessen épp úgy, mint a hogy megfizeti a »török-szakad« tárcácskákat? A napi sajtó — egy-két gazdagabb napi lap kivételével — nincs ebben a helyzetben. Attól, hogy az egész irodalomra »rá tegye a kezét«.

illetőleg »magába olvasztva«, nem kell félünk, ellenben az tény, hogy az egész irodalmat megnyomorította. Arra, hogy pl. hetenként irodalmi mellékletet adjon — nincs pénze; arra, hogy a magyar regényt illendően megfizesse, szintén nincs; a mely lapnak van, az sem nyitja meg az erszényét: minék, mikor a közönség meglegszik, ha az elevenen szerkesztett rovatok mellett még egy tárcácskát is kap s egy fordított regényt, néha kettőt egyszerre? A közönséget elhódította az irodalomtól, de ez a közönség úgy megoszlik, hogy nem képes kárpótolni az irodalmat: nincs meg rá az elegendő anyagi ereje. Ez lévén a helyzet, Gyulai hiába kíván a szerkesztőktől több tekintetet az irodalom iránt, s hiába vár az íróktól több önértetet és büszkeséget. És hiába utasítja az írókat a heti és havi folyóiratokhoz, melyek még közölnek novellákat, mert ezek a lapok — egy-kettő kivételével — tengődnek s a melyik valamit fizet, az sem fizet többet egy három-négy számrá terjedő novelláért, mint a napi lapok egy része egyetlen egy »török-szakad« tárcácskáért. A legtöbb heti lapunk meg egyáltalán nem fizet egy árva krajcárt sem s hasábjait az előfizetők s a diákok szárnypróbálgatásaival tölti meg. Egyetlen szépirodalmi napi lapunkat, mely a novellát művelte — tönkretette a napisajtó, mely a politika mellett »szépirodalmat« is adott a közönségnek. Képes- és szépirodalmi lapjaink nem győzik a versenyt a gazdagabb napi lapokkal, s innét van aztán, hogy míg a napi lapokban a szépirodalmat a török-szakad tárcsa képviseli, az u. n. szépirodalmi lapok sem szolgálhatják eléggé a szépirodalom ügyét, mely a sajtó e két terméke közt búsan, elhagyottan áll.

Jól tudjuk, hogy a régibb író nemzedék sokat sanyargott, éhezett, s mégsem lett hűtlen ideáljaihoz. Nyilvánvaló, hogy a mai írónak is ilyennek kellene lenni. De az is bizonyos előttem, hogy, ha a régi írónak az íráság a kenyeré és az ő idejében is az újság adja a kenyér javát: megalkuszik a helyzettel. Nem szabad azonban felednünk, hogy a régi írók túlnyomó része nem is akart élni az irodalomból, mert nem is szorult rá. Ha nekem (és azt hiszem, minden íróárs ezt vallja) volna pár száz hold földem, biztosíthatom Gyulai Pált, hogy nem írnék török-szakad tárcácskákat. De mit csináljon most az az író, a kinek sem földje, sem hivatala, csak tolla van? Tárcsa helyett írjon novellát vagy regényt? De *mikor?* Vagyunk, azt hiszem, még néhányan, kiknek nem legfőbb vágya a nagy lábon való élés: a számozatlan fiakker, a mennél vastagabb szivar, pezsgő, szeretőtartás, mindenütt való jelenlét, — akik hálát adunk a jó Istennek, ha tollunkkal megszerezhetjük magunknak és családunknak a mindennapi kenyeret, a tisztességes ruhát; ám ha ezt a legkevesebbet el akarjuk érni, csak nagy ritkán, lopva áldozhatunk ideáljainknak: a mindennapi kenyér gondja *mindennapi* munkára kényszerít. Mi annyian a hányan, kik az irodalmat tehetségünk mértéke szerint becsülettel szolgáljuk — büszkének is elég büszkéek vagyunk, de némelyikünknek a büszkeségen kívül *gyermekai* is vannak. Az pedig szent igaz, hogy a költő gyermeke sem él levegőből. Már most tegyünk egy kis számítást. Igen, igen, számoljunk, ez nem szégyen:

ettől még írók maradhatunk. Olyan 20 török-szakad tárcsa, minőket a napi lapok közölnek, kitesz egy 10 ives kötetet. Az újság nevesebb írónak legalább 25 forintot fizet egy ilyen tárcáért. Husz tárcsa tiszteletdíja tehát 500 forint. Ha ezt a husz tárcát kötetben kiadja, még kap átlag 200 forintot, tehát van már 700 forintja. Most ugyanez az író írjon egy tíz ives kötetet kitevő regényt. Ezért az újság fizet 200 forintot. A könyvkiadó még 100 forintot, többet ritkán, kevesebbet gyakran. Vagyis míg tíz ivre való tárcáért 700, ugyanannyi ivre való regényért 300 forint a tiszteletdíja. Arról nem is beszélek, hogy 20 tárcának a megírása — nagyobb időközökben — mennyivel könnyebb mint egy regényé, mely mindenkép több gondot, figyelmet követel. Szerencsés anyagi körülmények közt élő ember bizonyára nem törődik e pénzbeli különbséggel s aki valóban nem törődik, igazán méltó irigység tárgya mindnyájunk szemében, kik szívesebben írunk nagyobb lélekzetű műveket, mint hogy Isten adta csekély tehetségünket megőröljük apró tárcikák hirtelen való megírásával. De nem igen látjuk, hogy módosabb íróársaink is valami nagy lelkeséggel, azzal az idealizmussal szolgálnak az irodalom ügyét, amint azt méltán meg lehetne követelni tőlük. Látjuk, hogy nagy tehetségeket elvon a közéletben való szereplés az irodalomtól, mely csak addig volt jó, míg segítette a fölemelkedésben. Látjuk, hogy krokodilus-könyveket hullat ez is, az is az irodalom sülyedésén, de ott, a hol tehetne valamit az érdekében, félrehúzódik, s ha Gyulai Pál a Kisfaludy-Társaság székéből igaz könyvet hullat: ezen azok mosolyognak legjobban, akik legtöbbet tehetnek e kóros állapotok megszüntetésére.

Sokan sirunk, de kevesen cselekszünk. Im, közvetlen Gyulai után Rákosi Jenő is sirt a költészet hanyatlásán, de bizony, mondom, nem elég sirni s nem elég biztatni a költőket, hogy a »lantot hát, urak, bátran pengessük«, nem elég a serkentés: »ródd hát, költő, rimed csattogtatva« s »lelked csüggjön merőn a csillagos egen«, mert a költőnek is fertálykor házbért kell fizetni, de miből, ha nem fizetnek a daláért, még ha oly »merőn« csügg is lelke a csillagos egen? A csalógánynak könnyű: az minden bokorban dalolhat; a költő azonban nem dalolhat a bokorban — s hol mondja el dalát, mikor a napi sajtó csak sátoros ünnepeken ad helyet, nem véve ki a Rákosi Jenő lapját sem? És Rákosi Jenő, akinek újság-bokra is van elég, miért nem dalol? S ha jó tíz évi hallgatás után egyszer megszólal, nincs egyéb dalolni valója annál, hogy mások, — akiknek nincs bokruk, miért nem dalolnak?

Bizony mondom, hogy az irodalomnak is megvan már a *szociális kérdése*, a melyet sirással, panaszkodással, az írók büszkeségére való hivatkozással megoldani nem lehet. Itt is megvannak már a latifundiumok, melyek a kis gazdák megélhetését nehezítik. Akit esze és szerencséje ilyen latifundiumokhoz juttatott, az sok sebet meggyógyíthatna, csak meglegyen benne az akarat. Míg azonban ennek jelét nem látjuk, ne nagyon emlegessük az írói büszkeséget s ne biztassuk a szegény költőt, hogy az *egen* csüggjön a szeme, mikor a mindennapi gond miatt a *földet* nézni kénytelen!

B. E.